

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ВЕРЕМЧУК ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378:37.013]:002.1(043.3)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Рівне – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Рівненському державному гуманітарному університеті,
Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
ВЕРБЕЦЬ Владислав Володимирович,
Рівненський державний гуманітарний університет,
проректор з науково-педагогічної, навчально-
методичної роботи та гуманітарної політики.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ГОМОНЮК Олена Михайлівна,
Хмельницький національний університет,
професор кафедри практичної психології та
педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
РОМАНИШИН Юлія Любомирівна,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
інститут гуманітарної підготовки та державного
управління, доцент кафедри документознавства
та інформаційної діяльності.

Захист відбудеться «15» грудня 2016 р. о 14³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 47.053.01 у Рівненському державному гуманітарному університеті за адресою: 33028, Україна, м. Рівне, вул. Степана Бандери, 12.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету за адресою: 33000, Україна, м. Рівне, вул. Пластова, 31.

Автореферат розісланий 14 листопада 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю. М. Галатюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В умовах глобалізації та модернізації світової спільноти, до якої інтегрує Україна, актуалізується потреба у посиленні культуровідповідності вищої освіти, що має забезпечити підготовку фахівців як носіїв культури, спроможних до творчого використання її здобутків в обраній професійній галузі. Це завдання стає особливо важливим для професійної підготовки майбутніх документознавців, професійна діяльність яких набула пріоритетності у контексті інформатизації сучасного суспільства. Адже сьогодні від рівня їхньої професійної культури залежить якість документно-інформаційного забезпечення всіх суспільних інституцій та сфер діяльності.

Зазначена проблема отримала відображення у низці нормативно-правових документів та концептуальних положень – зокрема в Законі України «Про вищу освіту» (2014), Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) та в інших документах, які визначають стратегічні і тактичні завдання перетворення вищої освіти на інститут розвитку культури.

У зв'язку з цим набувають актуальності дослідження, присвячені виявленню сутності професійної культури (М. Ананченко, О. Аніщенко, С. Дружилов, І. Зарецька, Ф. Івон, В. Кочергін, С. Макарова, Л. Максимова, В. Праворотов, О. Радкевич, І. Сабатовська, О. Соловійов, Ю. Чернова), її особливостей і можливостей формування під час професійної підготовки у вищих навчальних закладах майбутніх фахівців різних галузей: державних службовців (Н. Сидоренко); соціальних працівників (Т. Спіріна); інженерів (О. Пономарьов, Р. Товажнянська); менеджерів (Н. Яковлєва); вчителів (В. Гриньова, В. Крилова, В. Сластьонін).

Особливе значення для розв'язання проблеми ефективного формування професійної культури у вищих навчальних закладах мають праці вчених, у яких проаналізовано дефініції категорії «педагогічні умови» (В. Андрєєв, Н. Іпполітова, Н. Стерхова, Н. Тверезовська, Л. Філіппова); обґрунтовуються педагогічні умови формування професійної культури майбутніх фахівців різних галузей з позицій: наближення до практики професійної діяльності (Д. Запрудін, А. Зюзько, І. Пальшкова); формування гуманістичного освітнього середовища (О. Гомонюк, В. Гусак); збагачення проблематикою щодо культурних основ професійної діяльності (Я. Войтальянова); забезпечення соціалізації в напрямі засвоєння досвіду, накопиченого в межах професійної субкультури (І. Михайличенко); використання культурно-освітнього потенціалу навчальних дисциплін (С. Ісаєнко, Т. Щеголєва).

Та незважаючи на досить широке висвітлення проблеми формування професійної культури у наукових працях, недостатнім є обсяг досліджень, у яких здійснено теоретичний аналіз феномена професійної культури майбутніх документознавців, висвітлено оптимальні педагогічні умови її формування у вищих навчальних закладах. Останнім часом з'явилися наукові роботи, присвячені аналізу професійної культури майбутніх фахівців у вузькоспеціальних сферах документознавства: менеджерів інформаційних систем та фахівців з інформаційного забезпечення державного управління (О. Матвієнко, М. Цивін).

Досліджуваний аспект професійної підготовки майбутніх документознавців отримав лише часткове відображення у її змісті, а планування та перебіг процесу формування професійної культури документознавців у вищих навчальних закладах не набули виразного системного характеру.

У результаті аналізу теоретичних джерел з проблеми формування професійної культури майбутніх документознавців та вивчення стану її реалізації у практиці вищих навчальних закладів виявлено низку педагогічних суперечностей між:

- об'єктивною суспільною потребою у фахівцях із високим рівнем професійної культури та існуючим станом професійної підготовки майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах, що характеризується недостатньою результативністю відносно її формування;

- спрямованістю державної освітньої політики на підготовку майбутніх фахівців як носіїв культури та недостатньою теоретичною розробленістю питання щодо педагогічних умов формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах;

- потенціальними можливостями вищих навчальних закладів щодо формування професійної культури майбутніх документознавців та їх недостатнім використанням в реальному процесі професійної підготовки майбутніх документознавців.

Виявлені суперечності, актуальність зазначеної проблеми, її недостатня теоретична і методична розробленість, а також потреби сучасної освітньої практики зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень Рівненського державного гуманітарного університету як складова тем: «Розвиток життєтворчої активності особистості» (державний реєстраційний № 0109U000499) і «Просоціальна стратегія як основа морального становлення особистості (державний реєстраційний № 0112U002043)». Тема дисертації затверджена Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 27 березня 2009 року) та узгоджена Міжвідомчою Радою з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 23 лютого 2010 р).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Відповідно до мети визначено такі **задачі дослідження**:

1. Проаналізувати стан розробленості досліджуваної проблеми в науково-теоретичних джерелах та уточнити сутність поняття «професійна культура майбутнього документознавця».

2. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування професійної культури у вищих навчальних закладах та визначити сутність процесу

формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах.

3. Обґрунтувати структуру, критерії, показники і визначити рівні сформованості професійної культури майбутніх документознавців, охарактеризувати особливості її формування у практиці вищих навчальних закладів.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах.

5. Розробити методичні рекомендації щодо формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз, синтез, систематизація, порівняння, узагальнення науково-теоретичних та емпіричних даних – для виявлення ступеня розробленості досліджуваної проблеми та уточнення поняттєвого апарату дослідження; визначення критеріїв, показників, рівнів сформованості професійної культури майбутніх документознавців; розроблення методики дослідження; обґрунтування педагогічних умов формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах; *емпіричні:* діагностичні (анкетування, тестування, узагальнення педагогічного досвіду, експертна оцінка, аналіз змісту педагогічної документації та продуктів навчальної діяльності студентів), педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) – для з'ясування особливостей формування та стану сформованості професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах і перевірки ефективності педагогічних умов її формування; *статистичні:* кількісний і якісний аналіз експериментальних даних, їх математично-статистична обробка – для опрацювання результатів дослідно-експериментальної роботи.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота виконувалась на базі Київського національного університету культури і мистецтв, Національного університету «Острозька академія», Рівненського державного гуманітарного університету, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Експериментальним дослідженням на різних його етапах було охоплено 659 майбутніх документознавців, студентів I-V курсів, 58 викладачів навчальних дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки майбутніх документознавців.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає у тому, що: *уперше визначено* сутність поняття «формування професійної культури майбутнього документознавця»; *теоретично обґрунтовано* та *експериментально перевірено* педагогічні умови формування професійної культури майбутніх

документознавців у вищих навчальних закладах; *обґрунтовано* структуру, критерії та рівні сформованості професійної культури майбутніх документознавців; *уточнено* сутність поняття «професійна культура майбутнього документознавця»; *подальшого розвитку набули положення* щодо забезпечення педагогічних умов формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах на засадах особистісно орієнтованого, культурологічного, аксіологічного, практико орієнтованого та системного підходів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та впровадженні у навчальний процес вищих навчальних закладів спецкурсу «Професійна культура документознавця», методичних матеріалів (програм, методичних рекомендацій) з формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах, викладених у методичному посібнику для викладачів вищих навчальних закладів, навчально-методичному посібнику для студентів.

Матеріали, основні положення та висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані для вдосконалення професійної підготовки майбутніх документознавців у контексті формування їхньої професійної культури, розроблення програм навчальних курсів, створення посібників з теорії та методики формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Київського національного університету культури і мистецтв (довідка № 1671/1 від 08.12.2015 р.), Національного університету «Острозька академія» (довідка № 420 від 28.12.2015 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 280 від 19.12.2015 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-29/02/4093 від 09.12.2015 р.), Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (довідка № 836/80 від 09.06.2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження у формі доповідей та повідомлень були представлені: на міжнародних науково-практичних конференціях: «Молодіжна політика: проблеми і перспективи» (Дрогобич, 2007; 2008); «Наука, освіта, суспільство очима молодих» (Рівне, 2009 – 2012); «Виставкова діяльність в Україні: інтеграція освіти, науки та практики» (Київ, 2009); «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти та практики» (Київ, 2010); «Книга и мировая культура» (Росія, Омськ, 2010), «Розвиток особистості та професіоналізму фахівця в системі неперервної освіти в контексті викликів ХХІ ст.» (Чернівці, 2011); «Забезпечення наступності змісту в системі ступеневої вищої та післядипломної освіти» (Рівне, 2012); «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук» (Київ, 2014); «Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук» (Одеса, 2015); «Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук» (Харків, 2015); «Людина віртуальна: нові горизонти» (Рубіжне, 2016); на всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Духовно-творчий потенціал

студентської молоді: психолого-педагогічні проблеми формування та реалізації» (Рівне, 2006); «Перший крок у науку» (Луганськ, 2007); «Психосоціальний розвиток особистості: формування життєвих перспектив» (Рівне, 2007); «Українська культура в добу глобалізаційних трансформацій» (Рівне, 2009); «Українська культура XXI століття: стан, проблеми, тенденції» (Київ, 2010); «Проблеми розвитку документно-інформаційних системи у сучасному інформаційно-комунікаційному середовищі» (Рівне, 2016); *на V Міжнародному науково-теоретичному семінарі «Термінологія документознавства та суміжних галузей знань»* (Київ, 2011 р.).

Результати дослідження обговорювались на звітних конференціях викладачів, співробітників, докторантів, аспірантів та студентів Рівненського державного гуманітарного університету, на засіданнях кафедри документальних комунікацій (нині кафедри документальних комунікацій та бібліотечної справи) та кафедри педагогіки (нині кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи) (2007-2016 рр.), а також викладацько-студентських конференціях Національного університету «Острозька академія» «Дні науки» (2007; 2009–2010 рр.).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 29 одноосібних публікаціях, серед яких 9 статей – у наукових фахових виданнях України (2 з них – у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних), 1 – в міжнародному виданні, зареєстрованому в міжнародних наукометричних базах даних), 17 – у збірниках науково-практичних конференцій (з них 1 – у зарубіжному виданні), 2 навчально-методичних посібника.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (321 найменування, з яких 6 іноземною мовою) та 10 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 297 сторінок, основний текст викладено на 189 сторінках. Робота містить 23 таблиці, 2 схеми, 5 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено ступінь розробленості досліджуваної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету і задачі дослідження; охарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про апробацію і впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи та наукові публікації, подано інформацію про структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* – **«Теоретичні засади формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах»** – проаналізовано стан розробленості досліджуваної проблеми у наукових джерелах, уточнено зміст поняття «професійна культура майбутнього документознавця», розкрито сутність процесу формування професійної культури майбутніх документознавців, обґрунтовано структуру, критерії, показники та рівні її сформованості.

Аналіз змісту понять «культура» (А. Арнольдів, С. Головка, Ю. Давидов, М. Злобін, І. Зязюн, М. Каган, В. Келле, Е. Маркарян, В. Межуєв, Л. Могильний, В. Муляр, Ю. Плиска, А. Сенченко, Л. Соколов, В. Стьопін, І. Сухина, В. Тугаринов, А. Флієр), «професійна культура» (М. Ананченко, О. Аніщенко, Г. Балл, В. Белоліпецький, С. Дружилов, І. Зарецька, Ф. Івон, М. Корінний, В. Кочергін, А. Кравченко, Н. Крилова, О. Матвієнко, І. Нинюк, О. Новиков, В. Праворотов, О. Радкевич, І. Сабатовська, Ю. Ситникова, С. Сливка, Ю. Чернова, Я. Черньонков, В. Шевченко) дав змогу з'ясувати, що смисловий простір категорії «професійна культура особистості» окреслена: по-перше, параметрами загального особистісного розвитку – у сенсі засвоєння багатогранного суспільного досвіду; по-друге, кваліфікаційними параметрами конкретної професії.

На основі аналізу наукових праць, у яких висвітлено особливості професійної діяльності в документознавчій галузі (В. Барабаш, В. Бездрабко, Г. Власова, С. Дубова, А. Дулатова, Н. Гайсинюк, І. Захарова, О. Матвієнко, Н. Назаренко, Ю. Палеха, Н. Поліщук, Ю. Романишин, М. Слободяник) зроблено узагальнення, що майбутній документознавець повинен бути готовим до здійснення пошуку, аналізу і синтезу, зберігання та представлення користувачеві інформації через документ, забезпечення належного документообігу. Результатом його професійного становлення є позитивне ставлення до своєї праці, оволодіння системою професійних знань, умінь та навичок, розвиток професійного мислення, сформованість професійних здібностей, визначеність мотивів, багатство особистісної ціннісної сфери, готовність до самовдосконалення.

Інтегрування виявлених ознак культури, професійної культури та професійної діяльності документознавця уможливило розуміння сутності його професійної культури як інтегрованого результату особистісного розвитку щодо сформованості загальної ерудиції та необхідних для виконання професійної діяльності знань, розумових і творчих потенціалів, ціннісного осягнення й практичного оволодіння професією, що уможливило усвідомлене, цілеспрямоване та відповідне вимогам професії виконання інформаційно-технологічної, документно-комунікаційної, інформаційно-аналітичної, інформаційно-управлінської діяльності, забезпечення процесів документування, а також спрямованості на особистісне самовдосконалення з метою забезпечення професійного зростання.

У результаті аналізу теоретико-методологічних засад формування професійної культури майбутніх фахівців різних професійних галузей (Я. Войтальянова, О. Гомонюк, В. Гриньова, В. Гусак, С. Ісаєнко, Д. Запрутін, А. Зюзько, Н. Крилова, І. Михайличенко, І. Пальшкова, О. Пономарьов, Н. Сидоренко, В. Сластьонін, Т. Спіріна, Т. Щеголева, Н. Яковлева) було зроблено висновок відносно доцільності розгляду сутності процесу формування професійної культури майбутніх документознавців у світлі положень аксіологічного (Г. Вижлецов, Ю. Пелех, В. Сластьонін), культурологічного (Ю. Бойчук, Є. Бондаревська, О. Новиков, В. Руденко), особистісно-орієнтованого (Ш. Амонашвілі, І. Бех, С. Подмазін), практико-орієнтованого (Р. Асадуллін, І. Калугіна, І. Пальшкова) та системного (Ю. Бабанський, В. Володько, А. Лігоцький, І. Малафіїк, І. Підласий) підходів, які спрямовують на утвердження пріоритету суб'єктно-смислового практико-

орієнтованого навчання у системно організованому культуровідповідному освітньому середовищі вищого навчального закладу.

Водночас осмислення поглядів вчених щодо сутності категорії «формування» (В. Бусел, Н. Волкова, Р. Гурін, Н. Мойсеюк, Т. Осипова, А. Семенова, В. Темченко) призвело до її розуміння як соціально обумовленого процесу становлення особистості. У зазначеному контексті та на підставі виокремлених методологічних засад процес формування професійної культури майбутніх документознавців у вищому навчальному закладі постає як системний культуровідповідний аспект професійної підготовки, спрямований на їх культурний розвиток та саморозвиток, що здійснюється з допомогою суб'єктно-смыслового навчання та виховання, включення до предметно-практичної діяльності та забезпечує інтегративний когнітивно-ціннісно-практичний результат освоєння документознавчої професії.

Структурний аналіз професійної культури майбутніх документознавців дав змогу виокремити в її структурі когнітивний, ціннісно-регулятивний та професійно-діяльнісний компоненти. Було обґрунтовано, що відповідні цим компонентам критерії розкривають: *когнітивний* – ступінь сформованості інформаційно-пізнавальної основи професійної діяльності майбутнього документознавця (показники: професійний тезаурус, здатність до навчання, пізнавальна активність); *ціннісно-регулятивний* – міру осягнення сенсу такої діяльності та адекватності її ціннісно-мотиваційно-цільових регулятивів (показники: професійні цінності, професійні мотиви, професійні цілі); *професійно-діяльнісний* – міру оволодіння способами реалізації професійної діяльності і поведінки документознавця (показники: професійні уміння, професійні здібності, вихованість).

Відповідно до критеріальних характеристик професійної культури майбутніх документознавців визначені такі рівні її сформованості; *високий рівень*, який характеризується наявністю широкого професійного тезаурусу та високої здатності до навчання і пізнавальної активності, що забезпечує належну інформаційно-пізнавальну основу для успішного розв'язання професійних завдань; аксіологічною довершеністю професійних цінностей; чіткістю та визначеністю професійних мотивів і цілей, що уможливорює адекватне суспільним регулятивам керування професійною діяльністю і поведінкою; сформованістю професійних умінь, здібностей та вихованістю, достатніми для успішного, результативного і творчого виконання професійної діяльності, забезпечення відповідної моральним нормам професійної поведінки та подальшого професійного розвитку; *середній рівень*, який виявляється в певній обмеженості професійного тезаурусу, здатності до навчання та пізнавальної активності майбутнього документознавця, що спричиняє переважну, проте в окремих випадках недостатньо повну інформаційно-пізнавальну основу для розв'язання професійних завдань; у недостатній виразності професійних цінностей, мотивів та цілей, присутності в них елементів, які не мають суспільної значущості, що зумовлює певну невідповідність особистісної регуляції професійної діяльності і поведінки суспільним регулятивам; у деякій обмеженості професійних умінь, здібностей та вихованості, що уможливорює переважно репродуктивне виконання

професійної діяльності, яке супроводжується певними недоліками і помилками, хоча загалом і утворює підстави для подальшого професійного розвитку, а також переважну відповідність професійної поведінки моральним нормам за наявності певних окремих відхилень від цих регулятивів; *низький рівень*, який визначається помітною обмеженістю професійного тезаурусу, здатності до навчання та пізнавальної активності, результатом чого є нестача інформаційно-пізнавальних можливостей для розв'язання переважної більшості професійних завдань; відсутністю або слабкою визначеністю професійних цінностей, мотивів та цілей, що зумовлює помітну недосконалість особистісної регуляції професійної діяльності і поведінки; відсутністю або обмеженістю спектру професійних умінь, здібностей, вихованості, що спричиняє серйозні труднощі у виконанні професійної діяльності, відхилення професійної поведінки від моральних норм і приписів та утруднює подальший професійний розвиток.

У другому розділі – **«Проблема формування професійної культури майбутніх документознавців у практиці вищих навчальних закладів»** – викладено хід та результати констатувального експерименту щодо вивчення особливостей формування у вищих навчальних закладах та рівнів сформованості професійної культури майбутніх документознавців, обґрунтовано педагогічні умови формування зазначеної якості у вищих навчальних закладах.

З метою виявлення особливостей формування професійної культури майбутніх документознавців проаналізовано документи вищих навчальних закладів (освітньо-кваліфікаційні характеристики, навчальні плани, комплекси навчально-методичного забезпечення дисциплін та інші), застосовано метод анкетування. У результаті цих діагностичних дій було констатовано, що досліджувана проблема отримала часткове відображення у змісті професійної підготовки майбутніх документознавців. Проте у ньому не було виявлено навчальної дисципліни, яка б забезпечила цілісний процес формування професійної культури, а завдання з формування професійної культури майбутніх документознавців реалізувалися викладачами вищих навчальних закладах нерідко спонтанно і недостатньо ефективно, що було зумовлене певною обмеженістю уявлень про зміст такої роботи, методи та форми організації навчально-виховного процесу для її виконання, низькою мотивацією стосовно необхідності особистісного внеску в розв'язання зазначеного аспекту професійної підготовки.

Для з'ясування рівнів сформованості професійної культури майбутніх документознавців використано: методи анкетування, тестування, аналізу результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів, метод експертних оцінок, кількісний і якісний аналіз експериментальних даних. У результаті проведеного дослідження було зафіксовано перевагу середнього та низького рівнів сформованості феномена у більшості студентів (середнього рівня – у 57,0%; низького рівня – у 27,6% з них). Констатований стан спричиняли: недостатній обсяг професійного тезаурусу студентів, недостатньо розвинена пізнавальна активність; невизначеність професійних цінностей, цілей та мотивів; недостатній обсяг професійних умінь та творчих здібностей (креативності), брак вихованості майбутніх документознавців.

Водночас було виявлено певні позитивні здобутки майбутніх документознавців відносно сформованості професійної культури за такими важливими показниками, як здатність до навчання, переконаність у важливості моральної регуляції професійної діяльності та професійних відносин, що утворювало основу для їхнього успішного культуровідповідного розвитку.

На основі аналізу теоретичних джерел, в яких висвітлено проблеми вищої освіти (Л. Акульшина, А. Алексюк, С. Максименко, Ю. Пелех, В. Платов, Т. Равчина, С. Смирнов, А. Фурман, В. Черниченко, І. Ящук), репрезентовано педагогічні умови формування у вищих навчальних закладах професійної культури майбутніх фахівців різних галузей (Я. Войтальянова, О. Гомонюк, В. Гусак, Д. Запрутін, А. Зюзько, С. Ісаєнко, І. Михайличенко, І. Пальшкова, Т. Щеголева) було зроблено висновок, що підвищенню ефективності зазначеного процесу у вищих навчальних закладах можуть сприяти такі педагогічні умови, як збагачення та аксіологізація змісту професійної підготовки майбутніх документознавців щодо професійної діяльності та професійної культури документознавця; забезпечення полісуб'єктної взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу на засадах суб'єкт-суб'єктної співактивності; забезпечення функціональної повноти процесу формування професійної культури майбутніх документознавців шляхом збагачення традиційних форм і методів навчання і виховання нетрадиційними (активними, генетико-моделюючими) різновидами.

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна робота з реалізації педагогічних умов формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах» – представлено хід формувального експерименту, проаналізовано та узагальнено його результати.

Формувальний експеримент з реалізації та перевірки ефективності педагогічних умов формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах був реалізований на ознайомлювально-спонукальному, пізнавально-спрямувальному та практико-орієнтованому етапах. Після завершення кожного етапу проводилися контрольні зрізи, які уможлилювали фіксацію та аналіз змін у рівнях сформованості професійної культури майбутніх документознавців.

Ознайомлювально-спонукальний етап націлювався на ознайомлення студентів з особливостями й цінностями професійної діяльності та професійної культури документознавця, що передбачало виконання завдань відносно розширення їхнього професійного тезаурусу, посилення пізнавальної активності, формування позитивного ставлення до професійної діяльності у документознавчій галузі, осягнення професійних цінностей, підвищення рівня вихованості.

Дослідно-експериментальна робота на цьому етапі була проведена упродовж першого-третього років навчання і здійснювалась у співпраці з викладачами вищих навчальних закладів шляхом розширення проблематики навчальних дисциплін та введення до них питань, які розкривали сутність професійної культури («Вступ до спеціальності» (тема «Професійна культура документознавця»), «Етика та психологія спілкування (теми Моральні принципи і норми поведінки документознавця», «Професійні цінності документознавців», «Етикет ділових паперів»)) та під час виховних годин,

екскурсії на місця роботи документознавців. З метою забезпечення умов для полісуб'єктної взаємодії викладачів зі студентами до навчально-виховного процесу були впроваджені такі інтерактивні форми та методи, як бінарна і проблемна лекції, семінар-дискусія, кейс-метод, навчальна дискусія, генетико-моделюючий метод в інваріантах культивування зворушливого виховного впливу та використання «ефекту генерації».

У результаті після завершення ознайомлювально-спонукального етапу були зафіксовані позитивні зміни в обізнаності студентів із проблемою професійної культури документознавця та у пізнавальній активності, що була спрямована на розширення знань про це явище. Поряд з цим були помітними зрушення у ціннісно-регулятивному компоненті професійної культури: відбулося посилення мотивації щодо забезпечення власного професійного розвитку, виразнішими стали професійні цілі та цінності майбутніх документознавців, підвищився рівень вихованості.

Пізнавально-спрямувальний етап було реалізовано на третьому році навчання з метою поглиблення обізнаності майбутніх документознавців з проблемою професійної культури та забезпечення спрямованості на її формування, налаштованості на культуровідповідну професійну діяльність. Його завдання полягали у систематизації знань про професійну діяльність та професійну культуру документознавця; сприянні досягненню ціннісних еталонів і моральної досконалості регулятивів такої діяльності.

Для реалізації поставленої мети і завдань було розроблено та впроваджено до змісту професійної підготовки майбутніх документознавців спецкурс «Професійна культура документознавця», матеріал якого був структурований у логічно завершені смислові блоки за принципами функціональності, ситуаційності, насиченості соціокультурними фактами, що передбачало відображення соціокультурних реалій професійної діяльності документознавців.

Досягненню поставлених цілей сприяли зміни, внесені у методичні параметри навчання – їх було доповнено такими різновидами, як проблемна лекція, бінарна лекція, лекція-конференція, семінар-бесіда, семінар-дискусія, семінар-тренінг, семінар-дослідження (форми організації навчання); методи проблемного викладу, евристичні, дослідницькі, імітаційні (дидактичні ігри, методи розв'язання ситуативних задач, кейсові методи навчання. Взаємодія зі студентами була реалізована на засадах діалогу, що забезпечувалося з допомогою попереднього планування змістово-організаційних умов навчальних занять (структурування навчального матеріалу, визначення завдань, виокремлення проблемних питань) та створення позитивної емоційно насиченої атмосфери такої взаємодії. Це уможливило вільний обмін інформацією, думками та способами дій у межах студентської групи та утворених для виконання навчальних завдань мікрогруп, захист власних поглядів або позиції мікрогрупи (групи), свободу вибору питань для самостійного опрацювання та дослідницької роботи.

Посиленню позитивного ефекту від проведеної роботи сприяли різноманітні форми самостійної та науково-дослідницької роботи: підготовка та захист рефератів, написання творів, проведення теоретичних та емпіричних досліджень з питань професійної культури.

Після завершення пізнавально-спрямувального етапу відбулось подальше покращення результатів студентів щодо сформованості професійної культури за когнітивним та ціннісно-регулятивним критеріями: значно підвищився рівень обізнаності з проблемою професійної культури документознавця, зросла пізнавальна активність, яка була спрямована на здобуття знань про професійну культуру та на засвоєння змісту професійної підготовки загалом, був підвищений рівень здатності до навчання; виразнішими стали професійні мотиви, цінності та цілі; набули аксіологічної спрямованості та наблизилися до реальності наміри щодо професійного розвитку під час професійної підготовки. Було також констатовано зміни у сформованості професійно-діяльнісного компонента професійної культури, які забезпечувалися значною мірою завдяки позитивним зрушенням у рівнях сформованості креативності і вихованості.

Практико-орієнтований етап дослідно-експериментальної роботи було проведено на четвертому році навчання з метою розширення практичного досвіду майбутніх документознавців стосовно виконання професійної діяльності та підвищення рівня їхньої професійної культури. Його завдання були спрямовані на подальше поглиблення обізнаності студентів зі змістом професійної діяльності, вдосконалення професійних умінь та здібностей (у тому числі творчих), підвищення рівня вихованості, уточнення їх професійних цілей.

Для забезпечення практичної орієнтації процесу формування професійної культури майбутніх документознавців були введені питання щодо професійної культури до змісту практики та використано таку методичну форму, як навчальна фірма. Її реалізація базувалась на принципі «діючи пізнаю», що передбачало поєднання реального досвіду, здобутого під час навчання і практики, з імітацією майбутньої професійної діяльності за принципами наближеності до конкретних умов професійної діяльності; проблемності; діалогічності. Відповідно використовувались імітаційні методи навчання: неігрові (аналіз конкретних ситуацій, кейс-метод, виконання індивідуальних завдань); ігрові (організаційно-діяльнісні ігри, модерація). Основним методом на цьому експериментальному етапі був метод організаційно-діяльної гри, що пов'язано з його можливостями моделювати різні виробничі ситуації, обирати ефективні способи дії, спонукати до поглиблення та вдосконалення комплексу наявних знань і умінь для розв'язання змодельованих завдань, наближених до реальних.

Учасники експерименту виконували у навчальній фірмі функції організаторів діловодства, секретарів-референтів, помічників керівника, аналітиків комп'ютерних систем, спічрайтерів, інформаційних менеджерів, PR-менеджерів, інспекторів, готуючи такі інформаційні продукти, як довідки, звіти, доповіді, огляди, інформаційно-аналітичні записки, характеристики, статті, реферати, дайджести, прес-релізи, плани, програми.

З метою сприяння творчому розвитку майбутніх документознавців було організовано тренінг креативності (розроблений С. Коновець та адаптований відповідно до специфіки професійної підготовки майбутніх документознавців).

У результаті проведеної на практико-орієнтованому етапі роботи були особливо помітними позитивні зміни у сформованості професійно-діяльнісного

компонента професійної культури майбутніх документознавців: підвищилися рівні сформованості професійних умінь та здібностей (зокрема креативності), вихованості учасників експерименту. У цілому після завершення формувального експерименту було зафіксовано підвищення рівня сформованості професійної культури майбутніх документознавців за усіма показниками.

Таким чином, проведений формувальний експеримент дав змогу підтвердити ефективність педагогічних умов формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах (рис. 1).

Рис. 1. Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах

Перевірка результативності проведеної дослідно-експериментальної роботи здійснювалась на основі порівняльного аналізу рівнів сформованості професійної культури студентів експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп. Одержані результати (табл. 1) засвідчили незначні відмінності між усіма показниками

студентів цих груп на початку формувального експерименту. У результаті проведеного експерименту в ЕГ відбулося збільшення студентів з високим рівнем сформованості професійної культури з 11,5% до 33,0%, тоді як у КГ число таких студентів збільшилося лише з 10,9% до 17%. За період формувального експерименту число студентів з низьким рівнем сформованості професійної культури зменшилося: в ЕГ – з 41,9% до 11,1%, а в КГ – з 39,9% до 22,4%.

Таблиця 1

Динаміка змін у рівнях сформованості професійної культури учасників ЕГ та КГ упродовж формувального експерименту

Рівні сформованості	Назва групи	Структурні компоненти професійної культури									Середнє значення		
		Когнітивний			Ціннісно-регулятивний			Професійно-діяльнісний			Термін експерименту		
		Термін експерименту		Різниця у результатах, %	Термін експерименту		Різниця у результатах, %	Термін експерименту		P, %	Термін експерименту		Різниця у результатах, %
		Початок, %	Кінець, %		Початок, %	Кінець, %		Початок, %	Кінець, %		Початок, %	Кінець, %	
Високий	ЕГ	15,3	34,3	+19,0	7,1	31,3	+24,2	12,2	33,3	+21,1	11,5	33,0	+21,5
	КГ	15,8	19,4	+3,6	7,9	9,2	+1,3	8,9	22,4	+13,5	10,9	17,0	+6,1
Середній	ЕГ	46,9	56,6	+9,7	58,2	55,6	-2,6	34,7	55,6	+20,9	46,6	55,9	+9,3
	КГ	50,5	58,2	+7,7	57,4	63,3	+5,9	39,6	60,2	+20,6	49,2	60,6	+11,4
Низький	ЕГ	37,8	9,1	-28,7	34,7	13,1	-21,6	53,1	11,1	-42,0	41,9	11,1	-30,8
	КГ	33,7	22,4	-11,3	34,7	27,5	-7,2	51,5	17,4	-34,1	39,9	22,4	-17,5

Позитивні зрушення були зафіксовані у рівнях сформованості всіх структурних компонентів професійної культури майбутніх документознавців.

Завдяки проведеній дослідно-експериментальній роботі суттєво поліпшилися показники сформованості професійної культури майбутніх документознавців: професійний тезаурус, пізнавальна активність, професійні цінності, професійні мотиви, професійні цілі. Певні позитивні зміни було зафіксовано щодо таких показників, як здатність до навчання, професійні уміння, професійні здібності, вихованість.

Для перевірки статистичної достовірності результатів експерименту, був застосований критерій Пірсона, який підтвердив відсутність різниці між вибірками ЕГ та КГ на початку формувального експерименту ($\chi^2 = 0,13$) та високий ступінь такої різниці після його завершення ($\chi^2 = 9,78$).

Таким чином, здійснений кількісний і якісний аналіз одержаних результатів дослідження підтвердив ефективність педагогічних умов формування професійної культури у вищих навчальних закладах.

У результаті проведеного дослідження проблеми формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах можна зробити такі **висновки**.

1. На підставі узагальнення результатів теоретичного аналізу проблеми професійної культури майбутніх документознавців в науково-теоретичних джерелах встановлено, що професійна культура майбутнього документознавця – це інтегрований результат особистісного розвитку щодо сформованості загальної

ерудиції, розумових і творчих потенціалів, ціннісного осягнення й практичного оволодіння професією, що уможлиблює усвідомлене, цілеспрямоване та відповідне вимогам професії виконання інформаційно-технологічної, документно-комунікаційної, інформаційно-аналітичної, інформаційно-управлінської діяльності, забезпечення процесів документування, а також спрямованості на особистісне самовдосконалення з метою забезпечення професійного зростання.

2. Аналіз теоретико-методологічних засад формування професійної культури майбутніх документознавців дав змогу виокремити аксіологічний, культурологічний, особистісно-орієнтований, практико-орієнтований та системний підходи як методологічні орієнтири розв'язання досліджуваної проблеми. У світлі цих підходів процес формування професійної культури майбутніх документознавців у вищому навчальному закладі постає як системний культуровідповідний аспект професійної підготовки, спрямований на їхній культурний розвиток та саморозвиток, що здійснюється з допомогою суб'єктно-сміслового навчання та виховання, включення до предметно-практичної діяльності і забезпечує інтегративний когнітивно-ціннісно-практичний результат освоєння документознавчої професії.

3. Структурний аналіз професійної культури майбутніх документознавців дав змогу з'ясувати, що її структуру утворюють когнітивний, ціннісно-регулятивний та професійно-діяльнісний компоненти, а рівень її сформованості доцільно характеризувати на основі відповідних цим компонентам критеріїв: когнітивного (показники: професійний тезаурус, здатність до навчання, пізнавальна активність); ціннісно-регулятивного (показники: професійні цінності, професійні мотиви, професійні цілі); професійно-діяльнісного (показники: професійні уміння, професійні здібності, вихованість).

4. Вивчення стану реалізації досліджуваної проблеми у практиці вищих навчальних закладів уможливило констатацію його недостатньої ефективності з причин: а) фрагментарної репрезентованості питань щодо професійної культури у змісті професійної підготовки майбутніх документознавців; б) низької мотивації викладачів вищих навчальних закладів стосовно необхідності особистісного внеску в її розв'язання, відсутності чіткості в постановці цілей і завдань стосовно розв'язання зазначеної проблеми, певної обмеженості досвіду з формування професійної культури (зокрема уявлень про зміст такої роботи, методи та форми організації навчально-виховного процесу для виконання досліджуваного завдання); в) обмеженої обізнаності майбутніх документознавців з питаннями професійної культури та відсутності у них спрямованості на формування професійної культури під час професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Унаслідок виявлених обставин майбутні документознавці визначаються переважно середнім та низьким рівнями сформованості професійної культури (середній рівень було констатовано у 57,0%; низький рівень – у 27,6%; високий рівень – у 15,4% з них).

5. На основі аналізу теоретичних і методологічних положень щодо вищої освіти та професійної підготовки виявлено, що ефективності формування професійної культури майбутніх документознавців сприятимуть такі педагогічні умови, як: 1) збагачення та аксіологізація змісту їх професійної підготовки щодо

професійної діяльності та професійної культури; 2) забезпечення полісуб'єктної взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів на засадах суб'єкт-суб'єктної співактивності; 3) забезпечення функціональної повноти процесу формування професійної культури.

Результати експериментальної перевірки зазначених педагогічних умов підтвердили ефективність їх реалізації на етапах: ознайомлювально-спонукальному, що був спрямований на ознайомлення студентів з особливостями й цінностями професійної діяльності та професійної культури документознавця; пізнавально-спрямувальному етапі, націленому на поглиблення обізнаності з проблемою професійної культури та забезпечення виразної спрямованості студентів на її формування, налаштованості на культуровідповідну діяльність на основі засвоєння професійних цінностей; дієво-практичному, що забезпечував розширення практичного досвіду майбутніх документознавців щодо виконання професійної діяльності та підвищення їхньої професійної культури.

6. Здійснене дослідження дало змогу розробити методичні рекомендації для викладачів вищих навчальних закладів, представлені у методичному посібнику «Формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах», навчально-методичному посібнику для студентів «Професійна культура документознавця», програмі спецкурсу «Професійна культура документознавця». Доцільність упровадження до навчального процесу висвітлених у них змісту, форм (проблемна лекція, бінарна лекція, лекція-конференція, лекція-прес-конференція, семінар-дискусія, семінар-тренінг, семінар-бесіда, семінар-гра, семінар-дослідження, навчальна фірма) та методів (імітаційних (ігрових та неігрових), дискусійних, проблемних, евристичних, генетико-моделюючого методу) формування професійної культури майбутніх документознавців отримала експериментальне підтвердження, оскільки проведена дослідно-експериментальна робота дала змогу досягти значного зростання частки майбутніх документознавців в експериментальній групі з високим (з 11,5% до 33,0%) та зменшення частки студентів з низьким рівнем сформованості професійної культури (з 41,9% до 11,1%). У той час як у контрольній групі число студентів з високим рівнем її сформованості зросло з 10,9% до 17%, а з низьким рівнем – зменшилося з 30,0% до 22,4%.

Результати здійсненої дослідно-експериментальної роботи надали підстави для ствердження, що мета дослідження досягнута, усі визначені завдання вирішені.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальшого вивчення потребують питання формування таких професійно значущих різновидів особистісної культури майбутніх документознавців, як інформаційна культура, моральна культура, комунікативна культура, управлінська культура.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Попчук О. В. Проблеми актуалізації професійної культури студентів гуманітарної галузі / О. В. Попчук // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острог, 2003. – Вип. 4. – С. 180–186.

2. Попчук О. В. Професійна культура менеджера: проблеми та перспективи формування / О. В. Попчук // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне : РДГУ, 2007. – Вип. 37. – С. 176–179.

3. Попчук О. В. Інноваційні технології навчання як умова розвитку професійної культури майбутніх фахівців документознавства та інформаційної діяльності / О. В. Попчук // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне : РДГУ, 2009. – Вип. 42. – С. 160–164.

4. Попчук О. В. Теоретичні аспекти дефініції феномена професійної культури / О. В. Попчук // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острог, 2009. – Вип. 13. – С. 404–410.

5. Попчук О. В. Формування професійної культури майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах з позицій практико-орієнтованого підходу / О. В. Попчук // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Чернівці, 2011. – Вип. 576. Педагогіка та психологія. – С. 129–134.

6. Попчук О. В. Формування професійної культури майбутніх документознавців: ціннісно-регулятивний аспект / О. В. Попчук // Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. – Київ, 2012. – № 7. – С. 65–70.

7. Попчук О. В. Професійна культура документознавця: сутність феномена / О. В. Попчук // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – Львів, 2013. – № 1. – С. 128–134.

8. Попчук О. В. Спецкурс «Професійна культура документознавця» в системі професійної підготовки / О. В. Попчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія Педагогіка і психологія : зб. статей. – Ялта, 2014. – Вип. 42. – Ч. 5. – С. 120–125.

9. Веремчук О. В. Формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах : змістовий аспект / О. В. Веремчук // Педагогічний процес : теорія і практика : зб. наук. пр. – Київ, 2016. – Вип. 4. – С. 142–146.

10. Веремчук О. В. Особливості формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах / О. В. Веремчук // Международный научный журнал (International Scientific Journal) : сб. науч. тр. – Вып. 8. – Київ, 2016. – С. 24–29.

Опубліковані праці апробаційного характеру

11. Попчук О. В. Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх менеджерів-документознавців у ВНЗ / О. В. Попчук // Актуальні питання культурології : альманах наук. тов-ва «Афіна» каф-ри культурології. У 2 т. – Рівне : РДГУ, 2009. – Вип. 8. – Т. 2. – С. 219–222.

12. Попчук О. В. «Професійна культура документознавця»: зміст та структура поняття / О. В. Попчук // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Ін-т держ. упр. і права. – Київ, 2011. – Вип. 5. – С. 248–253.

13. Попчук О. В. Навчально-виховний процес як фактор формування професійної культури майбутніх фахівців / О. В. Попчук // Духовно-творчий потенціал студентської молоді: психолого-педагогічні проблеми формування та

реалізації : матеріали III Всеукр. наук.-метод. конф., 18–20 трав. 2006 р., м. Рівне. – Рівне : РДГУ, 2006. – С. 92–96.

14. Попчук О. В. Теоретичні аспекти формування професійної культури менеджерів інформаційної сфери / О. В. Попчук // Молодіжна політика : проблеми і перспективи : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 квіт. 2008 р., м. Дрогобич. – Дрогобич, 2008. – С. 135–138.

15. Попчук О. В. Ділова гра як засіб формування професійної культури майбутніх фахівців / О. В. Попчук // Наука, освіта, суспільство очима молодих : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих науковців, 13–14 трав. 2009 р., м. Рівне. – Рівне : РВВ РДГУ, 2009. – С. 74–75.

16. Попчук О. В. Новітні технології як засіб формування професійної культури документознавця / О. В. Попчук // Українська культура XXI століття: стан, проблеми, тенденції : зб. матеріалів Всеукр. наук.-теоретич. конф., 22 груд. 2010 р., м. Київ. – Київ : Видавн. центр «КНУКіМ», 2010. – С. 62–64.

17. Попчук О. В. Формування професійної культури майбутніх документознавців засобами педагогічних інновацій / О. В. Попчук // Наука, освіта, суспільство очима молодих : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. студ., педагог., психол. та молодих науковців, 19–20 трав. 2010 р., м. Рівне. – Ч. 1. Психолого-педагогічний напрям. – Рівне : РДГУ, 2010. – С. 113–115.

18. Попчук О. В. Теоретичні основи формування професійної культури майбутніх документознавців у ВНЗ / О. В. Попчук // Наука, освіта, суспільство очима молодих : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих науковців, 17–18 трав. 2011 р., м. Рівне. – Ч. 2. Психолого-матем., сусп.-гуманіт. та економ. напрями. – Рівне : РВВ РДГУ, 2011. – С. 190–192.

19. Попчук О. В. Професійна культура у змісті фахової підготовки майбутніх документознавців / О. В. Попчук // Наука, освіта, суспільство очима молодих : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих науковців. Ч. 2. Природничо-матем., сусп.-гуманіт. та економ. напрями. – Рівне, 2012. – С. 234–236.

20. Попчук О. В. Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців у ВНЗ / О. В. Попчук // Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 8 лют. 2014 р., м. Київ. : У 2 ч. – Київ, 2014. – Ч. 1. – С. 84–86.

21. Попчук О. В. Критерії та рівні сформованості професійної культури документознавців / О. В. Попчук // Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук : зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф., 20-21 лют. 2015 р., м. Одеса. – Одеса, 2015. – С. 82–85.

22. Попчук О. В. Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців: методологічні основи обґрунтування / О. В. Попчук // Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., 13-14 лют. 2015 р., м. Харків. : У 2 ч. – Харків, 2015. – Ч. II. – С. 37–39.

23. Попчук О. В. Поєднання теоретичного та практичного аспектів у формуванні професійної культури майбутніх документознавців / О. В. Попчук // Проблеми розвитку документно-інформаційних систем у сучасному інформаційно-

комунікаційному середовищі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 10 лют. 2016 р., м. Рівне. – Рівне : РДГУ, 2016. – С. 126–128.

24. Попчук О. В. Формування професійної культури майбутніх документознавців : професійно-дієвий аспект / О. В. Попчук // Людина віртуальна : нові горизонти : зб. наук. праць (за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., 30-31 берез. 2016 р. – Рубіжне : вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2016. – С. 98–102.

25. Попчук О. В. Професійна культура документознавця : навч.-метод. посіб. / О. В. Попчук; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне : РДГУ, 2013. – 80 с.

26. Веремчук О. В. Формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах : метод. посіб. / О. В. Попчук; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне : РДГУ, 2016. – 102 с.

***Опубліковані праці, які додатково відображають
наукові результати дисертації***

27. Попчук Е. В. Роль библиотеки вуза в формировании личности будущего специалиста информационной сферы / Е. В. Попчук // Книга и мировая культура : материалы V Междунар. науч.-практ. конф. – Омск : Вариант-Омск, 2010. – С. 238–242.

28. Попчук О. В. «Організація представницьких заходів» як навчальна дисципліна у професійній підготовці документознавців / О. В. Попчук // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 25–27 трав. 2010 р. – Київ : НАККиМ, 2010. – С. 221–223.

29. Попчук О. В. Професійна культура документознавця як чинник ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення / О. В. Попчук // Формування ефективної моделі управління підприємствами, установами, організаціями : матеріали I наук.-практ. Інтернет-конф. – Рівне, 2014. – С. 119–120.

АНОТАЦІЇ

Веремчук О.В. Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Рівненський державний гуманітарний університет.

У дисертації розглянуто проблему формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах. Уточнено сутність професійної культури майбутніх документознавців, визначено сутність процесу формування професійної культури майбутніх документознавців, розроблено критерії, показники та рівні її діагностики. Виявлено особливості формування професійної культури майбутніх документознавців у практиці вищих навчальних закладів, з'ясовано стан її сформованості. Здійснено теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку педагогічних умов формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах, що полягають у збагаченні та аксіологізації змісту їх професійної підготовки щодо професійної діяльності та професійної культури; забезпеченні полісуб'єктної взаємодії між

учасниками навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів на засадах суб'єкт-суб'єктної співактивності; забезпеченні функціональної повноти процесу формування професійної культури.

Ключові слова: майбутній документознавець, культура, професійна підготовка, професійна культура майбутнього документознавця, формування професійної культури майбутнього документознавця, педагогічні умови.

Веремчук Е.В. Педагогические условия формирования профессиональной культуры будущих документоведов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Ровенский государственный гуманитарный университет.

В диссертации рассмотрено проблему формирования профессиональной культуры будущих документоведов. На основе анализа теоретических источников уточнено сущность профессиональной культуры будущих документоведов, определено сущность процесса формирования профессиональной культуры будущих документоведов, разработано критерии (когнитивный, ценностно-регулятивный, профессионально-деятельностный), показатели и уровни их диагностики.

Обосновано целесообразность ориентации процесса формирования профессиональной культуры будущих документоведов на принципы аксиологического, культурологического, личностно ориентированного, практико-ориентированного и системного подходов. На таком основании представляется возможность рассматривать этот процесс как системный культуросоответствующий аспект профессиональной подготовки, направленный на культурное развитие и саморазвитие личности, что осуществляется с помощью субъектно-смыслового обучения и воспитания, привлечения к предметно-практической деятельности и обеспечивает интегративный когнитивно-ценностно-практический результат освоения профессии документоведа.

Определено особенности формирования профессиональной культуры будущих документоведов в практике высших учебных заведений, выяснено состояние её сформированности у студентов высших учебных заведений. На основе результатов констатирующего исследования был сделан вывод о недостаточной эффективности процесса формирования профессиональной культуры будущих документоведов в высших учебных заведениях.

Осуществлено теоретическое обоснование и экспериментальная проверка педагогических условий формирования профессиональной культуры будущих документоведов в высших учебных заведениях. Доказано, что эффективное формирование профессиональной культуры будущих документоведов в высших учебных заведениях возможно при определённых педагогических условиях: обогащения и аксиологизации содержания их профессиональной подготовки относительно профессиональной деятельности и профессиональной культуры документоведа; обеспечения полисубъектного взаимодействия между участниками учебно-воспитательного процесса на основании субъект-субъектной соактивности; обеспечения функциональной полноты процесса формирования профессиональной

культуры путем обогащения традиционных форм и методов обучения и воспитания нетрадиционными (активными, генетико-моделирующими) разновидностями.

Обосновано необходимость реализации таких педагогических условий на последовательных взаимосвязанных этапах, в результате чего были внесены изменения в методические параметры процесса профессиональной подготовки будущих документоведов. Осуществлено её содержательное наполнение вопросами относительно профессиональной культуры в дополнительных темах к уже существующим курсам «Введение в специальность», «Этика и психология делового общения», в программах спецкурса «Профессиональная культура документа», деятельности учебной фирмы, практики на ознакомительно-побудительном, познавательном-направляющем и практико-ориентационном этапах. Произведена методическая реконструкция такого процесса, в которой было обеспечено сочетание традиционных и инновационных (проблемной и бинарной лекций, лекций-конференций, семинаров-дискуссий, семинаров-тренингов, семинаров-бесед, семинаров-игр, семинаров-исследований, учебной фирмы) форм, традиционных и инновационных (имитационных (игровых и неигровых)), дискуссионных, проблемных, эвристических, генетико-моделирующего методов. Обеспечен диалогический характер отношений преподавателей со студентами на основе сотрудничества и обратной связи.

Ключевые слова: будущий документовед, культура, профессиональная подготовка, профессиональная культура будущего документа, формирование профессиональной культуры будущего документа, педагогические условия.

Veremchuk O.V. Pedagogical conditions of professional culture formation with future Documentation Science experts. – Manuscript.

The thesis aimed at obtaining Candidate of Sciences in Pedagogics Degree, Speciality 13.00.04 – The Theory and Technique of Professional Education – Rivne State University for the Humanities.

The thesis deals with the problem of professional culture formation with future experts in Documentation Science. The essence of professional culture formation in future experts with Documentation Science has been specified as well as the criteria, indices, levels of diagnostics. The peculiarities of professional culture formation with experts of Documentation Science have been worked out; the state of its forming in higher educational institutions has been revealed. Theoretical foundation together with experimentation displayed the pedagogical aspects of professional culture formation in future experts in Documentation Science enriching contents axiologization of their professional training as well as professional activities and professional culture. Multi-subjective interaction between the participants of learning and educational processes in higher educational establishments have been indicated on principles of subject – subjective mutual activity. The functional amplitude of professional culture formation has been provided.

Key words: future a documentation expert, culture; professional training, professional culture of a documentation expert; formation of professional culture of the future a documentation expert, pedagogical conditions.

Підписано до друку 11.11.2016 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсет. Гарнітура «Times». Друк офсет.
Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 100 пр. Зам. 65.
Друкарня видавництва «Волинські обереги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>